

א שטיקל שפת אמת

על הדף

מסכת עירובין - דף ה

שם בגמ' אבל יש באלכסונו יותר מעשר דברי הכל כו' כנגד הקצר כו' (ח, ב)¹.

מסתימת הלשון היה נראה, דכיון דבכל אלכסונו אינו יכול להעמיד הקורה, צריך דוקא להעמידו במקום הקצר, דכיון דאמר דברי הכל משמע דלא פליגי תו כלל.

אבל בחי' הריטב"א (ד"ה אבל)² כתב, דמכל מקום רשאי להעמידו באלכסון קצת עד שיעמידנו על שיעור עשר³. וקשה לשון דברי הכל דהא אכתי פליגי נמי במבוי כזו [דלרבה גם כה"ג אינו רשאי להעמיד באלכסון]⁴, וגם לפ"ז לכאורה מילתא דפשיטא הוא, ומאי קמ"ל רב כהנא.

מיהו זה לא קשה מידי, דהוה אמינא כיון דרוחב המבוי אינו יותר מ' הוי שפיר שם פתח גם כשאלכסונו מרובה מעשר, קא משמע לן דלא.

אך יש להבין למה לא הביאו בגמרא דין זה בכל מבוי שב' הדפנות שוין, ורוצה להעמיד הלחי⁵ בתוכו באלכסון של יותר מ'. ונראה דכהאי גונא שפיר מהני, כיון דרוחב המבוי הוא פחות מ', ודוקא הכא שאני, משום דלולי הלחי היא פרוצה לגמרי מעבר הב', וכל המחיצה ע"י הלחי שמעמידו באלכסונו, לכך צריך שלא יהיה יותר מ', כנ"ל. [וכ"כ הט"ז (סי' שס"ג ס"ק כ"א) להוכיח מדברי הטוש"ע שם⁶. אכן לפי מה שכתב בקרבן נתנאל (סי' יא אות ע') ליישב דברי הרי"ף⁷ מוכח דאפילו בכהאי גונא אינו רשאי להשתמש אלא נגד הקצר, ע"ש]:

¹ הגמרא מביא מחלוקת בין רב כהנא רביה דרב, לרבה, לגבי מבוי שאחד מן הכתלים הצדדיים שלו ארוך יותר מהכותל שכנגדו, איפה מניחים הקורה. רב כהנא רביה דרב, מחלק בין אם ההפרש בין הכותל הארוך להקצור הוי פחות מד' אמות או יותר מד' אמות, שאם ההפרש הוא פחות מד' אמות, מניח את הקורה מאלכסון מקצה הכותל הקצר לקצה הכותל הארוך. ואם ההפרש הוא ד' אמות או יותר, מניח אל הקורה במקום שבו מכוון סוף הכותל הקצר נגד הכותל הארוך. רבא סבר, דבין אם הכותל הארוך עודף על הקצר ד' אמות ובין דהוי פחות מד' אמות, מניח את הקורה אלא כנגד הקצר. ועל זה אמר רב כהנא: הואיל ושמתתא דכהני היא אימא בה מילתא: זה שאמרנו שמניח הקורה באלכסון, לא אמרן אלא כשאין באלכסונו יותר מעשר אמות - פירוש: שאין המרחק באלכסון שבין קצה הכותל הארוך וקצה הכותל הקצר יותר מעשר אמות, וכגון שהמבוי צר. אבל במבוי רחב שיש באלכסונו יותר מעשר אמות, דברי הכל אינו מניח אלא כנגד הקצר.

² ז"ל שם: אבל יש באלכסונו יותר מעשר אינו מניח אלא כנגד הקצר. פירוש שאם מניחו באלכסון הו"ל פתח רחב יותר מעשר שהוא צריך למעט, וכיון שכן אם עשה בו צורת פתח אפי' ביותר מעשר מניח את הקורה באלכסון, ומסתברא דהא דאמרין שאינו מניח אלא כנגד הקצר לאו דוקא אלא שיכניסנו לפנים מן האלכסון עד שיחזירנו לעשר, דהא לא בעינן קורה בראש מבוי ממש.

³ עי' בגאון יעקב ד"ה אבל.

⁴ עי' בהערות לחידושי הריטב"א מה"ק הערה 610, שכתב שהריטב"א לא גרס בגמרא דברי הכל, רק גרס [כנראה מלשוננו]: אבל יש באלכסונו יותר מעשר אינו מניח אלא כנגד הקצר.

⁵ לכאורה הכוונת על 'קורה', ולא על לחי, עי' בט"ז שס"ג ס"ק כא.

⁶ ז"ל הט"ז: ומשום הכי נראה הטעם, דמותר באלכסון בתוך המבוי כיון ששם אין לטעות בהיתר ברשות הרבים, וזהו דוקא באין יותר מ' באלכסון דהא איתא בגמרא, דביותר מ' כולי עלמא ס"ל דאינו מניח כנגד הקצר אלא באלכסון, אלא דבעשר ק"ל כרבא דאמר כנגד הקצר, ואם כן בההיא דתוך המבוי דמודה רבא דמותר באלכסון היינו ג"כ תוך י', כן היה נראה לכאורה. אלא מדכתב הטור ושו"ע אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון לתוך המבוי יכול כ' משמע דתוך המבוי שוה לצורת הפתח, וצורת הפתח הוא אפילו ברוחב מעשר. ע"כ. אבל עי' שם בפמ"ג.

⁷ הקושיא על הרי"ף מבואר היטב ברא"ש פרק א סימן י' ז"ל: רבא אמר אחד זה ואחד זה אין מניח את הקורה אלא כנגד הקצר. מאי טעמא קורה משום היכר ובאלכסון לא הוי היכר. ואם יש באלכסונו יותר מעשר אמות ד"ה אין מניח אלא כנגד הקצר ר"מ פסק כרבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פי"ז מהל' שבת הל' ב) ומתוך שכתב רב אלפס ז"ל ואם יש באלכסונו יותר מעשר וכו' [דברי הכל אינו מניח אל כנגד הקצר] משמע שפוסק כרב כהנא דלרבה לעולם אינו מניח אלא כנגד הקצר ותימה למה לא יהא הלכה כרבא דהוא בתראה. וכתב הקרבן נתנאל ליישב: והב"י סי' שס"ג הליץ בעד הרי"ף ואומר, שזה שכתב אם היה באלכסונו יותר מעשר אמות לרבא איצטריך, דלא תיסק אדעתיה למימר דע"כ לא קאמר רבא אינו מניח אלא נגד הקצר אלא בשיש באלכסונו יותר מעשר, אבל בפחות מכאן מודה דמניח אף כנגד הארוך, להכי כתב וכו', ע"כ. ולי נראה דלרבה איצטריך, דהא בתוך המבוי יכול להניח את הקורה באלכסון ומשתמש בקצר כנגד הקצר ובארוך נגד הארוך, להכי כתב אם היה באלכסונו יותר מעשר אמות אינו משתמש אלא כנגד הקצר אפי' בתוך מבוי, ואפשר לכיון דברי רבינו במ"ש וכתב ר"מ בתוך המבוי יכול להניח את הקורה באלכסון היינו ע"פ דברי הר"מ אפשר ליישב דברי הרי"ף. ועי' עוד בקרן אורה מה שכתב ליישב.